

Nr 676

Av herr Björkman och fröken Wetterström, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 55, angående åtgärder för avskrivning av vissa studielån.

(Lika lydande med motion nr 568 i Första kammaren)

Under de senaste 17 åren har i riksdagen framförts upprepade krav på en positiv lösning av frågan om den skattemässiga behandlingen av studiekostnader. Redan på hösten 1944 aktualiserades frågan i en interpellation av högermannen Håstad. Under åren därefter har högerpartiet gång på gång krävt avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader. Sedan 1944 års allmänna skattekommitté framlagt ett betänkande angående studiekostnaders behandling i beskattningshänseende (SOU 1951: 13), begärde 1952 års riksdag av regeringen en proposition i ämnet. I stället för att efterkomma riksdagens begäran lät regeringen överlämna frågan till 1950 års skattelagssakkunniga för ny utredning.

Kungl. Maj:ts svar på de i riksdagen vid skilda tillfällen framförda kraven på förslag angående studiekostnaders behandling i beskattningshänseende står att finna i proposition nr 55 angående åtgärder för avskrivning av vissa studielån. Skattelagssakkunnigas förslag om avdragsrätt vid beskattningen, vilket framlades i början av förra året (SOU 1960: 6), behandlas endast i förbigående. Den förkrossande majoritet bland remissmyndigheterna som tillstyrkt förslaget omnämnes endast i en mening. Där emot har föredragande statsrådet tagit fasta på ett förslag om avskrivning av vissa studielån medelst statsbidrag, vilket förordats av några få remissinstanser. På detta minoritetsförslag har hela propositionen om avskrivning av studielån byggts upp. Detta innebär att regeringen inte vill medverka till att ge riksdagen och framför allt dess bevillningsutskott möjlighet att på grundval av skattelagssakkunnigas förslag och remissmyndigheternas yttranden företa den grundliga och ingående prövning av frågan om studiekostnaders behandling i beskattningshänseende som man både inom och utom riksdagen väntat på under hela efterkrigstiden.

Vi hävdar för vår del fortfarande den uppfattning, som kom till uttryck i bevillningsutskottets betänkande nr 16 vid 1952 års riksdag, i vilket utskottet bl. a. yttrade, att det ansåg frågan om den skatterättsliga behandlingen av studiekostnader vara av den vikt, att en lösning av densamma icke borde uppskjutas. I motionerna I: 464 och II: 538 vid årets riksdag redovisas hur vi anser att studiekostnader bör behandlas i beskattningshänseende. Enligt vår uppfattning kräves för likformighet i beskattningen

mellan studerande och andra inkomsttagare, att de förra medges avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader. En sådan avdragsrätt finner sin motivering i att nämnda kostnader är att anse såsom kostnader för en investering, avsedd att i framtiden betala sig genom förbättrade inkomstmöjligheter. Liksom i fråga om flertalet övriga investeringar bör kostnaderna få avdragas genom årliga avskrivningar, varvid dock beloppen härför får fastställas schablonmässigt. Härvid bör — utöver de direkta studiekostnaderna — beaktas det förhållandet att de studerande i allmänhet saknar möjlighet att under sina studieår tillgodogöra sig ortsavdrag och allmänna avdrag. Vidare bör hänsyn tagas till att de studerandes i tiden ojämna inkomstfördelning medför på grund av progressiviteten skärpt beskattning.

I proposition nr 55 har frågan om avdragsrätt vid beskattningen omvandlats till en fråga om statliga bidrag till vissa kategorier av studieskuldsatta. Enligt vår uppfattning måste frågan om hur studiekostnader skall behandlas i beskattningshänseende särskiljas från de rent studiesociala frågorna om bidrag och stipendier till de studerande. Under hänvisning till motionerna I: 464 och II: 538 om avdragsrätt för studiekostnader yrkar vi därför avslag på det förslag i proposition nr 55 som avser generell avskrivning av studielån.

Även om man helt bortser ifrån att Kungl. Maj:ts förslag inte tar upp frågan om en rättvis beskattning av studiekostnader, är det likväl uppenbart att förslaget om avskrivning med 25 % av vissa studieskulder är behäftat med allvarliga brister. För det första avser förslaget endast statliga lån eller lån med statens borgen. Denna kategoriklyvning kommer givetvis att medföra, att s. k. privata studielån efter hand överflyttas till de låneformer som ger möjlighet till den nu föreslagna nedskrivningen. Detta gäller både studielån för redan avslutade studier och lån för ännu pågående sådana. Departementschefen framhåller själv i propositionen, att förslagets genomförande kommer att leda till en ökning av antalet låneansökningar och även medföra försök att få till stånd lån för andra syften än studier. Man kan nämligen utgå ifrån att så gott som alla studerande i fortsättningen kommer att maximalt utnyttja de lånemöjligheter staten ställer till förfogande.

Den avgörande frågan blir då om det över huvud taget är möjligt att administrera det föreslagna systemet utan en i detalj gående kontroll av de studerandes sätt att bedriva sina studier. Bland annat måste det bli oerhört svårt för att inte säga omöjligt för länmyndigheterna att förhindra att vissa låntagare utnyttjar lånemöjligheterna för andra syften än för att täcka rena studiekostnader, t. ex. kostnader för familjebildning o. s. v. Enligt vårt bedömande måste man räkna med en mycket allvarlig risk för att det framlagda förslaget i praktiken kommer att föra med sig en peri-

odisk studiekontroll. En sådan är helt oförenlig med de demokratiska frihetstraditioner och principer som alltid utgjort grundvalen för studierna vid våra universitet och högskolor.

Enligt departementschefens mening bör en långsiktig lösning av studiefinansieringsproblemen främst ske genom någon form av utbyggnad av stipendiesystemet. I avvaktan på studiesociala utredningens förslag är det enligt hans uppfattning en angelägen uppgift att genom omedelbara åtgärder lindra verkningarna av den nuvarande studieskuld sättningen. Det förhållandet att den föreslagna avskrivningen anknytes till studieskulderna och inte till studiekostnaderna medför emellertid betydande orättvisor. De som under tidigare år har finansierat sina studiekostnader med eget arbete går helt miste om de statliga bidragen, och för framtiden kan det bli rent förlustbringande att arbeta ihop pengar till sina studier. De studerande som under sin studietid genom ett sparsamt leverne hållit skuld sättningen nere missgynnas till förmån för dem som varit "förutseende" nog att maximalt utnyttja de kreditramar som årligen stått till buds. Att såsom departementschefen uppger i propositionen stödets omfattning kommer att stå i direkt proportion till den utbildning en studerande genomgått gäller inte. Det är nämligen alldeles uppenbart att inläsningstiden för en och samma examen med lika många betyg har varit och kommer att bli mycket olika. Att levnadsnivån dessutom är högst varierande för olika låntagare är ett förhållande som kan omvittnas av de flesta studerande. Utöver nu angivna orättvisor kan nämnas, att den föreslagna anordningen kommer att diskriminera dem som snabbare än andra har återbetalat sina studielån.

Såsom ovan anförts sammanhänger orättvisorna i förslaget med att detta anknyter till studieskulderna i stället för till studiekostnaderna. Om man följer det förslag om avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader som vi förordat, undgår man sådana orättvisor. Vårt förslag går nämligen ut på att de studerande, oavsett hur de finansierar sina studier och hur lång tid dessa tar, skall medges rätt till avdrag för ett belopp av 3 000 kr. för varje studieår av en på normalt avlagd examen. I jämförelse med departementsförslaget kommer en sådan avdragsrätt att i långt högre grad stimulera de studerande att fullfölja sina studier fram till examen. Framför allt kommer den att gynna studerande som är arbetsamma och sparsamma.

Under tidigare år har enligt gällande regler från anslaget till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti bestritts kostnader för avskrivning av lån med statlig kreditgaranti i vissa fall, bl. a. då låntagare avlidit. Med hänsyn till de hos garantilånenämnden anmälda dödsfall som nu aktualiserar avskrivning av studielån har nämnden hemställt om en ökning med 50 000 kr. till 150 000 kr. av medelsanvisningen

under ifrågavarande anslag. Vi förordar att anslaget för nästa budgetår uppföres med det av nämnden äskade beloppet.

Under åberopande av det ovan anförda samt motionerna I: 464 och II: 538 hemställer vi,

att riksdagen måtte

- 1) avslå de i proposition nr 55 förordade grunderna för generell avskrivning av vissa studielån;
- 2) till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

Stockholm den 14 mars 1961

Folke Björkman

Karin Wetterström
